

ABİM DENİZ

Hiç yayınlanmamış
mektup ve fotoğraflarla

HAMDİ GEZMİŞ'in
anıları

CAN
DÜNDAR

H. Gezmiş

3. BASKI

♥ CAN
anlatı

CAN DÜNDAR

ABİM DENİZ

Hiç yayınlanmamış
mektup ve fotoğraflarla
Hamdi Gezmiş'in
anıları

© 2014, Can Sanat Yayınları A.Ş

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2014

4. basım: Aralık 2015, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 30000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Emre Taylan

Grafik uygulama: Bahar Kuru Yerek

Fotoğraf düzelti: Kübra Altıntaş

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası

Mahmutbey Mah. Devekaldırım Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi,

Bağcılar, İstanbul

Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2427-5

Ergin Konuksever'e ve Mustafa İstemi'ye koleksiyonlarında yer alan bazı fotoğrafların bu kitapta kullanılmasına izin verdikleri için teşekkür ederiz.

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750724275

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

CAN DÜNDAR

ABİM DENİZ

Hiç yayınlanmamış
mektup ve fotoğraflarla
Hamdi Gezmiş'in
anıları

ANLATI

♥can

Can Dündar'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Lüsyen, 2010

Canım Erdalım Sevgili Babacığım, 2011

Anka Kuşu, 2012

Aşka Veda, 2012

Ben Böyle Veda Etmeliyim, 2012

Benim Gençliğim, 2012

Birand, 2012

Büyülü Fener, 2012

Kırmızı Bisiklet, 2012

Sarı Zeybek, 2012

Savaşta Ne Yaptın Baba?, 2012

Uzaklar, 2012

Yağmurdan Sonra, 2012

Yakamdaki Yüzler, 2012

Yârim Haziran, 2012

Yüzyılın Aşkları, 2012

Ergenekon (Celal Kazdağlı'yla birlikte),
2013

Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor, 2013

Yıldızlar, 2013

Nâzım, 2014

Köy Enstitüleri, 2014

Karaoğlan (Rıdvan Akar'la birlikte), 2015

İsmet Paşa (Bület Çaplı'yla birlikte),
2015

Yükselen Bir Deniz, 2015

Gölgedekiler, 2015

O Gün, 2015

CAN DÜNDAR, 16 Haziran 1961'de Ankara'da doğdu. 1982'de AÜ, SBF Basın Yayın Yüksek Okulu'ndan mezun oldu. 1986'da İngiltere'de London School of Journalism'i bitirdi. 1988'de, ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde Siyaset Bilimi dalında yüksek lisansını tamamladı. 1996'da aynı bölümde doktora derecesi aldı. 1979'dan beri gazetecilik, belgesel yapımcılığı, TV programcılığı, 2015'te *Cumhuriyet* gazetesinin genel yayın yönetmeni olmuştur. Kitapları *Demirkırat* (M.A. Birand ve B. Çaplı'yla birlikte, 1991), *Sarı Zeybek* (1994), *12 Mart: İhtilalin Pençesinde Demokrasi* (M.A. Birand ve B. Çaplı'yla birlikte, 1994), *Gölgedekiler* (1995), *Hayata ve Siyasete Dair* (1995), *Yağmurdan Sonra* (1996), *Ergenekon* (Celal Kazdağlı'yla birlikte, 1997), *Yârim Haziran* (1998), *Benim Gençliğim* (1999), *Köy Enstitüleri* (2000), *Nereye?* (2001), *Yaveri Atatürk'ü Anlatıyor: Salih Bozok'un Anıları* (2001), *Uzaklar* (2002), *Yükselen Bir Deniz* (2002), *Savaşta Ne Yaptın Baba?* (2003), *Bir Yaşam İksiri: Dr. Nejat F. Eczacıbaşı* (2003), *Mustafa Kemal Aramızda* (Ülkem Özge Sevgililer'le birlikte, 2003), *Büyülü Fener* (2003), *Duvar* (Ege DüNDAR'la birlikte, 2003), *Yıldızlar*, (2004), *Sedat Alp: İlk Türk Hititoloğun Yaşam Öyküsü* (Fatma Sevinç'le birlikte, 2004), *Kırmızı Bisiklet* (2005), *Nâzım* (2005), *İlk Durak-İETT* (Nebil Özgentürk'le birlikte, 2005), *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç I.* (2006), *Yüzyılın Aşkları* (2006), *Karaoğlan* (Rıdvan Akar'la birlikte, 2006), *İsmet Paşa* (Bülent Çaplı'yla birlikte, 2006), *Yakamdaki Yüzler* (2007), *Ecevit ve Gizli Arşivi* (Rıdvan Akar'la birlikte, 2008), *Ben Böyle Veda Etmeliyim: İsmail Cem* (2008), *Özel Arşivinden Belgeler ve Anılarıyla Vehbi Koç II.* (2008), *Mustafa* (2009), *Anka Kuşu* (2009), *Lüsyen* (2010), *Canım Erdalım Sevgili Babacığım* (2011), *Aşka Veda* (2012), *Birand: Bir Ömür, Ardına Bakmadan* (2012), *Abim Deniz* (2014).

Önsöz

HAMDİ GEZMİS

Baharın en güzel ayı benim için de mayıs olabilirdi, eğer abim Deniz ve iki yiğit arkadaşı 72'nin 6 Mayıs'ında, kin ve intikam duygularıyla idam edilmeseydi...

İzleyen yıllarda da içimizdeki acı küllenmedi, canlı kaldı hep ama geçen zaman içinde –yaşadığımız olumsuzluklara karşın– her kesimden pek çok insanın abimlere giderek daha çok sahip çıkması bizlere gurur verdi.

İnfazdan sonra abimin üstünden çıkan parka, postal ve diğer giysiler ile hücrelerinde bulunan eşyalar babama teslim edilmişti. Ben de 1979 yılında evlenene dek babamla oturmuştum. Gerek abimin evdeki eski kitaplarını, gerek bu eşyalardan giysiler dışında kalan Türkçe ve İngilizce kitapları, son sigara paketlerini, bazı küçük kişisel eşyaları, abime yazılanlar ile babamın saklamış olduğu cezaevi mektuplarını özenle korudum. Evlenip ayrı eve taşınınca da bunları yanıma aldım ve kasa içinde bugüne kadar özenle muhafaza ettim. Yine çeşitli yıllara ait abimle ilgili birçok fotoğrafı da albümler içinde dağıtmadan günümüze kadar korudum. Yakın zamanda annemin evinde sandık odasında bulduğumuz mektup arkadaşlarından gelen kartpostal ve mektuplar ile bazı belgeleri de bu arşive dahil ettik.

Babam da sağlığında bunların saklanması taraftarıydı ve uygun koşullar olduğunda bir kitap yazarak toplumla paylaşmayı düşünüyordu. Onun için röportaj yapanlara birkaç fotoğraf dışında malzeme vermedi. Bunda ne kadar haklı olduğu sonradan anlaşıldı. Örneğin, abim, Yusuf ve Hüseyin'in beraber olduğu meşhur üçlü fotoğraf gibi bazı fotoğrafların orijinaleri elimizden çıktı ve kim

bilir kimin elinde kayboldu... Babamın vefatından sonra ben de kitap hazırlamayı düşündüm ancak bunu tek başıma başaramayacağımı fark ettim. Belki de bunca yılın acısıyla yüzleşmek ağır geldi. Bunun üzerine kalemi güçlü bir yazardan destek almaya karar verdim.

40 yılı aşkın bir süre sabır ve kıskançlıkla saklamış olduğum bu arşivden, çocuklarım ve eşim de dahil aile üyelerinin hiçbirine yakın zamana kadar bahsetmedim. Fakat yaş da ilerledikçe, artık bu bilgi ve belgelerin toplumla paylaşılması ihtiyacını duydum ve elimdeki doküman konusunda öncelikle aile üyelerini bilgilendirdim.

Bu arada, amacı sadece Deniz Gezmiş'in adı ve anısı üzerinden maddi yarar sağlamak olan bazı kişilerin yalan yanlış bilgilerle ortaya çıktıklarını görüyorduk... Bu kişilere karşı hukukçu arkadaşlarımız gerektiğinde yasal girişimleri yerine getirmektedir. Bundan sonra da, ileride açıklayacağım "vakıf" kurumsal çatısı altında, hukuksal haklara sahip çıkılmaya devam edilecektir.

Bu rant heveslilerinin bilgi kirliliğine yol açan faaliyetlerini de dikkate alarak, sakladığım dokümanın kamuoyuyla paylaşılmasına olanak sağlayacak bir kitabın hazırlanmasını hızlandırma kararını aldık.

Yazar olarak ise, daha önce birçok belgesel ve diğer türlerde yapıtlarla kendini kanıtlamış ve Deniz abimin politik yaşamı yanında insani özelliklerini de en iyi aktarabileceğine inandığım usta yazar Can Dündar'la işbirliği yapmayı kararlaştırdık. Kendisi de bu isteğimizi kırmayarak anlattığım projeden çok heyecan duyduğunu ve ortaya çıkacak yapıtın kendisi için de onur vesilesi olacağını belirtti.

Yayınevi olarak da Can Yayınları ve sahibi Can Öz'le anlaşma yaptığımızda sağlam bir birliktelik kurulmuş oldu.

Başlangıçta benim düşüncem bu kitabın baba-oğul ekseninde hazırlanması ve adının da buna göre konulmasıydı. Kitapta da görüleceği gibi Deniz abimin ailede en çok iletişim içinde olduğu kişi babamdı. Yeri gelmişken, abimin lisede okuduğu döneme ait bir anımı aktarmak istiyorum:

Üç erkek kardeş, ailenin üç büyüğüne paylaştırılmış gibiydik. Annem, belki de en küçük evlat olduğum için benimle daha çok ilgileniyordu. Anneannem Bora abime (Sivas'ta bir süre yanında kaldığı için) daha çok yaklaşmıştı. Babam da her dönem Deniz abimle arkadaşlığa yakın bir ilişki içindeydi. Deniz abimin hepimizin olduğu bir ortamda, şakacı bir ifadeyle “Hamdi annemin, Bora anneannemin çocuğu, ben de babamın oğluyum” şeklinde konuşup babama sarıldığını hatırlıyorum.

Daha sonra yaptığımız değerlendirmede anıların baba-oğul ekseninde sınırlandırılmasının kitabı kısıtlayabileceği düşüncesine vararak isminin *Abim Deniz* olmasına karar verdik. Bu şekilde, hepimiz el ele verip yaklaşık beş ay sürecek geceli gündüzlü bir çalışma içine girdik ve elimizdeki bilgi ve belgeler ile diğer kaynaklardan yararlanarak abimin insani yönlerini ön plana çıkartan ve olaylar sırasında aile çevresinde yaşananları anlatmaya çalışan bir eser oluşturmaya çalıştık. Ayrıca bu çalışmada tarihsel olaylarda hata yapmamaya da dikkat ettik.

Kitap çalışması sırasında Can Dünder'la yaptığımız uzun söyleşilerimiz boyunca, eski acı tatlı günleri anımsadıkça neşelendiğim anlar olduysa da, hüzünlenip duygulandığım anlar daha çok oldu.

Bu kitap, abim hakkında yanlış bilinen konuları da düzeltmeye vesile olacaktır:

Bunlardan bir tanesi doğum tarihidir. Zira kitap içindeki çeşitli nüfus kayıtları ve kendi mektubundan da açıkça görüleceği üzere, abimin doğum tarihi 27 Şubat değil 28 Şubat 1947'dir. Yeri gelmişken burada başka bir konuyu da belirtelim. Çok konuşulduğu üzere, abimin mahkemede ki savunması veya başka bir ad altında herhangi bir ses kaydı da bulunmamaktadır. İnternette dolaşan ses kaydı, 70'li yıllarda kim olduğunu bilemeyeceğim bir kişi tarafından canlandırma amacıyla kasete kaydedilmiştir. Esasen bu banttaki sesin abimin gerçek sesiyle en ufak bir benzerliği de yoktur.

Kitabın hazırlanmasında katkıları olan aile üyeleri ve dostlarımla başta Can Yayınları çalışanları olmak üzere

emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Ama izin verirseniz, büyük bir sorumluluk örneğiyle çalıŐmalara destek veren ve pek çok iÇi doğru olarak zamanında tamamlamamıza olanak sağlayan oğlum Can'a özel bir teşekkür göndermek istiyorum. Tam da niversite bitirme sınavları ve yurtdıŐı yüksek lisans iŐlemlerinin keŐiŐtiđi bir kavŐakta, sıcak yaz günlerinde bir gün bile tatil yapmadan fedakârca çalıştı.

Deđerli okurlar: Bizler aile yeleri olarak, Deniz abim ve arkadaşlarının anılarının daha iyi yaŐatılabileceđi dŐuncesiyle Deniz Gezmiş adına, başta eğitim bursları olmak üzere toplumsal dayanıŐma faaliyetlerinde bulunmayı amaçlayan bir vakıf kurma çalışması içindeyiz. Elinizdeki kitabın ve bundan sonra meydana getirilecek diğer yapıtların telif haklarından elde edilecek gelirler eksiksiz olarak bu vakfa tahsis edilecektir.

Bu kitap vesilesiyle aile yeleri olarak Bora abimle eŐlerimiz, çocuklarımız, onların eŐleri ve torunlar bir araya gelip bu nı bir fotoğrafla lmszleŐtirdik. Deniz abim ise lise çağlarından kalma bir fotoğrafla hemen arkamızdaydı.

Aile fotoğrafı.

Gencecik üç insanın anıları önünde saygıyla eğilirken,
sözlerimi, Deniz abimin çok sevdiği bir eser olan Ömer
Bedrettin Uşaklı'nın "Deniz Hasreti" isimli şiirindeki son
dörtlükle bitirmek istiyorum:

"Bir gün nehirler gibi çağlayarak derinden,
Dağlardan, ormanlardan sana akacak mıyım?
Ey deniz, şöyle bir gün sana bakacak mıyım?
Elma bahçelerinden, fındık bahçelerinden?"

Hamdi Gezmiş'le ilk kez, 2012'nin 6 Mayıs'ında tanıştık. Deniz'ler için yaptığımız *Delikanlım* belgeselinin ilk gösterimiydi.

Belgeseli Deniz Gezmiş'in adını taşıyan parkta izledikten sonra ricamız üzerine sahneye geldi. Konuşmadı, sadece Attila İlhan'dan bir dörtlük okudu:

*Bir yangın ormanından püskürmüş genç fidanlardı
Güneşten ışık yontarlardı sert adamlardı
Hoyrattı gülüşleri aydınlığı çalkalardı
Gittiler akşam olmadan ortalık karardı.*

Hiç tanı mıyorduk Hamdi Gezmiş'i...
Adını, Deniz'in son mektubundan biliyorduk:
"Kitaplarımı Hamdi'ye verin. Bilimadamı olsun," dediği kardeşiydi.

Sahi niye hiç ortada gözükmemişti bunca yıl?
Niye susmuştu hep?
Öyle bir vasiyetin ağırlığını nasıl taşımıştı?
O kitapları ne yapmıştı?
Bilimadamı olabilmiş miydi?
Olduysa, isteyerek mi olmuştu; yoksa vasiyetteki bir cümle, onun hayatını, gelecek hayallerini mi değiştirmişti?
Biz Deniz'in idama gidiş sahnesini ezbere biliyorduk, kim bilir kaç kitabın son sayfasıydı o sahne...
Peki sonraki sayfalar?
İdam haberini bir anne nasıl duymuştu?
Bir baba 25 yaşındaki oğlunun naaşını gusülhanede nasıl bulmuştu?
Deniz gittikten sonra geride kalanlar ne olmuştu?

Böyle devasa bir acıyla hayata nasıl devam edebilmişlerdi?
Nasıl olup da öfkeye, intikam duygusuna yenilmemişlerdi?
Ya Deniz?

O parkası içinden bizlere yiğitçe bakan genç bir fidan mıydı sadece?

Gülüştü hoyrat mıydı gerçekten?

Alman Çeşmesi'nin üzerinden kitlelere seslenen devrimci, evde nasıl bir çocuktü?

Nasıl bir ergenlik yaşamıştı?

İlk bisikletine ne zaman binmiş, hangi kızı daha çok sevmiş, nasıl böyle gözü kara olabilmişti?

Bile bile nasıl böyle yalnkılıç ölümün üstüne gidebilmişti?

Aklımdaki yüzlerce sorunun cevabı bir sır küpünde saklıydı.

Tam 42 yıl, bir hazineyi saklar gibi saklamıştı o cevapları Hamdi Gezmiş...

Sadece cevapları değil, abisinden kalan eşyaları da... fotoğrafları da... mektupları da... anıları da... acıları da...

Anıları, acıları yüreğinde; eşyaları ofisinin demir kasasında korumuştü.

"Gün gelir, o kasanın kapağını açarım, oturur bütün hatırladıklarımı yazarım," diye düşünmüştü.

Sonra yıllar geçtikçe, sahte anılar, gerçeklikten uzak kitaplar, yanlış bilgiler, belgeler piyasaya döküldükçe, gecikmeye başladığını fark etmiş, "Artık yazmalıyım," demişti.

İşte o aşamada, bana büyük gurur veren bir güven sayesinde, yeniden buluştuk kendisiyle... Ailesinden bile kıskançlıkla gizlediği "hazine"sinin kapağını açtı bana; yüreğiyle birlikte...

Ve konuşmaya başlayınca 40 yıllık suskunluğunun ardındaki yığınak çıktı ortaya...

Onca yılın açığını kapatmaya çalışır gibi iştahla, günlerce konuştuk.

Anılardan süzölen, sadece abisinin vasiyetini yerine getirmek için ömrü boyu çabalamış bir idealist değildi; aynı zamanda bir efsanenin ardındaki sımsıcak kişilikti.

Deniz Gezmiş evde kardeşiyle sütlaç kavgası yapan, bisikletiyle dağları aşan, denizi ilk gördüğünde cesaretle dalıp kulaç atan, mutfakta aniden arkasında bitip annesini korkutan, İngilizcesini ilerletmek için yabancı kızlarla yazışan, hapiste kiraz reçeli kaynatan, hücrelerinden yarının Türkiye'sine mektuplar yazan, şakacı, heyecanlı, capcanlı, inançlı bir delikanlıydı.

Kitap çalışması sırasında bir anı. Hamdi Gezmiş, Can Dünder, Can Gezmiş.

Hamdi Gezmiş anlattıkça Deniz'in kişiliğini şekillendiren siyasal ve toplumsal iklimi, yaşadığı şehirlerin, aile içi ilişkilerinin, arkadaş çevresinin ondaki izlerini, onu efsane haline getiren özelliklerinin kökenlerini keşfetmeye başladım.

O yüzden de kitapta, nehir söyleşi formatı yerine, ikili bir anlatım tekniği kullandım:

Hamdi Gezmiş anılarını anlattı; ben dönemin olaylarını...

O anılardan ortaya çıkan Deniz portresini, dönemin çerçevesi içine yerleştirmeye çalıştım.

Hamdi Gezmiş'in anlatımının yanı sıra, dönemin gazetelerini, seçtiğim bazı makaleleri, Cemil Gezmiş, Mustafa Yalçın ve Halit Çelenk ile *12 Mart* belgeselimiz için Bülent Çaplı ile birlikte yaptığımız söyleşileri, Deniz'in arkadaşlarının, avukatlarının anılarını, hücrelerinden babasına yazdığı mektupları, kimini gördüğümüz, kimini ilk kez göreceğiniz fotoğrafları ekledim.

Bugüne kadarki Deniz kitaplarında bulmakta zorlandığım kronolojik olay akışını ve fotoğraf dizinini özenle koruyarak, aynı zamanda bir referans kitap oluşturmaya çalıştım.

Hamdi Gezmiş bilimadamı titizliğiyle, bu çabaya hem öncü hem destek oldu.

Oğlu Can Gezmiş, bütün araştırma boyunca canla başla çalıştı; hiç görmediği ama bir hayli benzediği amcasının, kendi kuşağına taşınmasına bu çabasıyla omuz verdi.

İki adaş, Deniz'in hayatını hakkıyla gün ışığına çıkarabilmek için işbirliği yaptık.

Bir küçük anı nakledeyim:

Deniz'in yıllarca evin kilerinde bir çamaşır sepetinin içinde saklanan "mirası"nın içinde bir avuç renkli kartpostal vardı.

Dünyanın değişik köşelerinden, Pakistan'dan, Almanya'dan, Arjantin'den yollanmış kartlardı bunlar...

İnternet öncesi çağda, yurtdışından mektup arkadaşı bulma modasına Deniz de uymuş, İngilizcesini ilerletebilmek için kendine farklı ülkelerden mektup arkadaşları edinmişti. Onlardan gelen, kart, mektup ve fotoğrafları da özenle saklamıştı.

İlk kez bu kitapta kamuoyuna ulaşan o kartların üzerinde, gönderen kızların isim ve adresleri vardı.

Tabii kartları görür görmez, merak perisi dürttü:

Acaba neredelerdi şimdi?

Deniz'in akıbetinden haberdarlar mıydı?

Onlar da İstanbul'daki bu genç çocuktan gelen mektupları, fotoğrafları saklamış olabilir miydi?

Can Gezmiş, o isimleri tek tek internette araştırdı.

Almanya'daki mektup arkadaşının adı, Gabriele Kadenbach'tı. Ve evet, Berlin'de hâlâ bu isimde biri vardı.

Heyecanla adresi tuşladık:

İnanılmaz ama gerçek: Gabriele hâlâ aynı adresteydi.

Almanya'daki arkadaşımız Semra Uzun-Önder, ricamız üzerine Gabriele ile ilk teması kurdu. Bize randevu aldı. Hamdi ve Can Gezmiş'le birlikte, yarım asırlık bir mektubun peşine düşmek üzere Berlin'e uçtuk.

Gabriele ile bir Berlin kafesinde buluştuk.

Gabriele altmış yaşlarındaydı. Berlin Hayvanat Bahçesi'nde çalışıyordu. O da bu tuhaf buluşmanın heyecanını yaşıyordu.

Tam 50 yıl önce yazıp Deniz'e yolladığı mektubu verdik kendisine... Mektuba da, kendisini bulmuş olmamıza da inanmadı.

Evlenmesine rağmen soyadını değiştirmemiş, anne babası öldükten sonra kendisine kalan çocukluk evine yerleşmişti.

Onu bu sayede bulabilmiştik.

Ya Deniz?

Onunla yazıştığını hatırlıyor ama sonrasına dair hiçbir şey bilmiyordu.

Ondan gelen mektupları, fotoğrafları da saklamamıştı maalesef...

Gabriele ve Hamdi, Berlin'de kafede.

“Ne olmuştu ki Deniz’e? Neden bu kadar önemliydi?”

Esprî yeteneğinde amcasına çektiği anlaşılın Can verdi cevabı:

“Che Guevara ile mektuplaşıp sonra mektupları yırttığınızı düşünün; işte öyle bir şey...”

Berlin buluşması, kitap maceramızın en hoş anlarından biriydi.

* * *

Bu kitapta Deniz’in durgun, fırtınalı, eğlenceli, dalgalı hallerini ve yer yer derinliklerini bulacaksınız.

Neden bugün hâlâ on binlerce çocuğun adında yaşadığını, her kesim tarafından sevilip sayıldığını, ölüm yıldönümlerinde nasıl olup da her yıl biraz daha büyüyen kalabalıklar toplandığını, her direnişte, her mitingde isminin niçin ısrarla anıldığını, neden Gezi Direnişi patladığında AKM’nin en görünür yerine onun posterinin asıldığını daha iyi anlayacaksınız.

Çoğunu ilk kez okuyacağınız mektuplarındaki, “Tarih bizi haklı çıkaracaktır,” tahminine şapka çıkaracaksınız.

Öte yandan bu kitap, sadece su kadar berrak, ölümüne inançlı bir idealistin değil, onunla büyüyen ve o gittikten sonra da hep onunla yaşayan, onu yaşatan kardeşinin öyküsü...

Bir gencin, bir ailenin, bir kuşağın zalimce ufalanışının; ama gömüldü sanılan efsanenin, inadına, eskisinden de güçlü şekilde yaşayışının hikâyesi...

Dilerim bu hikâye, yakında Deniz Gezmiş'in adını taşıyacak bir vakfa ve müzeye de ilk harcı koyar; onun gelecek kuşaklara doğru şekilde taşınmasına katkı sunar.

Hamdi Gezmiş'e güveni ve katkısı için teşekkür ederken, onun ve abisinin kuşağına, "Selam olsun, helal olsun," diyorum.

Can Dündar
Ekim 2014

1961 yılıydı.

Bir sabah, Öğretmen Mukaddes Hanım, iki oğluyla birlikte okula gidiyordu.

Sivas hükümet konağının bulunduğu meydana varıp sağ taraftaki askerî binanın önüne geldiklerinde birden dehşetle durdular.

Binanın bahçesine bir darağacı kurulmuştu.

Darağacında, bir kadının bedeni sallanıyordu.

Tedirgin adımlarla önünden geçtiler.

Çevrede meraklılar vardı.

İpte dönen kadının boynu kırılmış, dili dışarı taşmıştı. Ayağında ayakkabısı yoktu; yün çorap giymişti. Yoksul bir köylü kadını olduğu giysilerinden anlaşılıyordu.

Boynunda bir hafta asılıydı. Suçu; sevgilisiyle bir olup kocasını öldürmekti.

İbret olsun diye, zor kullanılarak meydana getirilmiş, infaz edilmiş, sonra da teşhir edilmişti.

Nasıl olabilirdi; bir insana kıymak?

Onu uluorta darağacına asmak?

Herkes görsün diye orada bırakmak?

Bir ipte gün boyu sallandırmak?

Hızla oradan uzaklaşmalar.

Ancak darağacındaki o kadının hayali, onun yağlı urganda sallanan cansız bedeni, ağzından dışarı sarkmış dili, ayağındaki yün çoraplar, biri 9, diğeri 14 yaşındaki iki erkek çocuğun gözlelerinden, zihinlerinden, düşlerinden ömür boyu silinmeyecekti.

Çok da değil, 11 yıl sonra Türkiye’de yeniden ibret için darağaçları kurulduğunda, bu kez acının vurduğu ev, kendi evleri olacak, devletin yaftası onların boynuna asılacaktı.

2

HAMDİ GEZMİŞ

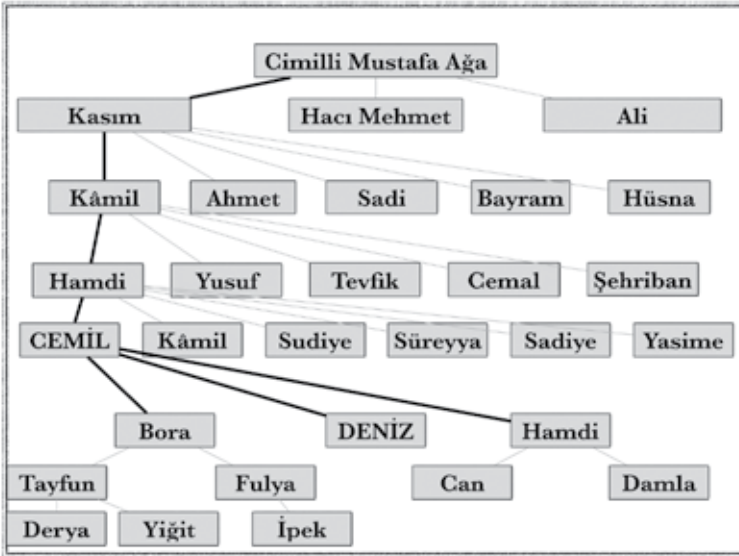
Baba tarafımız “Gezmişoğulları” sülalesinden gelir bizim...

Atalarımız, Orta Asya’dan göçen Oğuz Türklerinin bir kolu olarak Anadolu’ya gelmiş ve Rize’nin İkizdere kazasına bağlı Cimil’e yerleşmiş.

Cimil, Erzurum sınırına yakın, dağlar üzerinde kurulmuş bir köymüş. Zamanla büyüyüp üç köy olmuş.

“Gezmişoğulları” bu köylerden Başköy’de yaşamış, ticaret ve tarımla uğraşmış.

Tespit edebildiğimiz en büyük atamız, Cimilli Mustafa Ağa... 1840’ta Cimil’den ayrılmış. Ama köyde akrabaları kalmış, ilişkileri de sürmüştü.

Soyağacı.

Eski CHP Milletvekili Sami Kumbasar, Cimillidir. Hayatını anlattığı kitabında, o dönemden Cimil’de kalan akrabalarımızın halen “Özgen” soyadını taşıdığını, köyün yakınlarında büyükdedemize ait olan eski arazinin, hâlâ “Gezmişin Çayırı” olarak anıldığını yazıyor. Hatta abimin arandığı günlerde polis Başköy’e gidip akrabalarımızı sorgulamış.

Cimil, Tanzimat döneminde göç vermeye başlayınca geniş aile, Karadeniz’e ve İstanbul’a dağılmış.

Soyun bize ait kolu, Erzurum’u kendine mekân seçmiş.

Ailemiz, Erzurum Ovacık’ın Çıkrıklı köyüne yerleşmiş.

Gezmişoğulları I. Dünya Savaşı’nda 16 şehit vermiş.

Babamın üç dayısı, Erzurum’un geri alınmasında şehit edilmiş.

Cimilli Mustafa Ağa’nın oğlu Kasım’ın beş çocuğundan biri Kâmil’dir; Kâmil’in beş çocuğundan birinin ismi ise Hamdi...

Benim ismini aldığım

dedem Hamdi Bey...

Hamdi dedem, ailenin

bir kolunu Ilıca Beypınar

(eski ismiyle Öznü) köyüne

taşımış. Daha sonra,

hamile eşini geride bırakıp

harbe gitmiş. 1914’te

Sarıkamış’ta savaşmış,

Ruslara esir düşmüş.

Günlerce süren bir tren

yolculuğundan sonra

Sibirya’ya götürülmüşler.

Yolda Baykal Gölü’nü görüp deniz sanmışlar.

Sibirya ormanlarındaki bir toplama kampında üç yıl kötü koşullarda esir tutulmuş Hamdi Bey... Bir hayli de işkence görmüş.

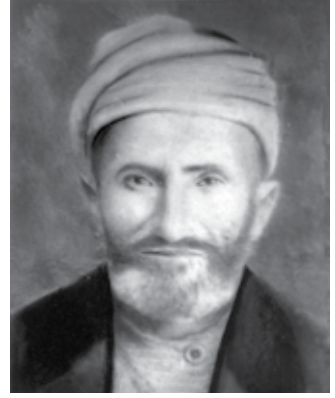
1915’te oğlunun doğduğundan haberi bile olmamış.

O yokken eşi ve oğluyla ilgilenme işini, kardeşi Tefvik

Bey üstlenmiş. Çocuğu olmayan Tefvik Bey, Erzurum

Kızılay Derneği başkanı ve Erzurum Hastanesi

baştabibiymiş. Yeğenine İstanbul’da sevdiği bir arkadaşı

Hamdi Dede.

olan Dr. Cemil Topuzlu'nun adını vermiş.
Hamdi dedem, Rus Devrimi'nden sonra esir kampından
fırar etmiş. Arkadaşlarıyla birlikte bir at arabası ele
geçirmişler. Uzun bir yolculuktan sonra Erzurum'a
dönebilmişler.

Hamdi Bey ile oğlu, ancak o zaman birbirlerini
görebilmişler. Ve Cemil, bir "yabancı" kendisini
kucaklayınca uzun uzun ağlamış.

Hamdi dedem, oğlunu nüfusa ancak 1917'de
kaydettirebilmiş.

Oğlunun büyüdüğünü göremeden de vefat etmiş.
Cemil'in hamiliğini, yine amcası Tevfik Bey üstlenmiş,
eğitimiyle ilgilenmiş. Köyden Erzurum'a gelen babamı
medreseye yazdırmış. Babam orada eski Türkçe okuma
yazma öğrenmiş. Yedi-sekiz kez hatim indirmiş.

Aile, Milli Mücadele'de de rol almış.

Tevfik Bey, 1919'da toplanan Erzurum Kongresi'nin
mimarları arasındaymış. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın
Erzurum il başkanlığını yapmış.

Kurtuluş Savaşı dönemine ait gazete ve dergiler, bizim
evde hâlâ ata yadigârı olarak saklanır.

Babam cumhuriyetin ilanından sonra Erzurum'da
Tatbikat İlk Mektebi'ne yazılmış. 1931'de pekiyi dereceyle
mezun olmuş.

Türkiye Cumhuriyeti
Maarif Vekâleti
İlk Tahsili Bitirme Şehadetnamesi

Şehadetname No: 111

Adı: Cemil
Soyadı: Topuzlu
Aile adı: Yabancı egilimli
Doğum yeri: Erzurum
Doğum yılı: 1917

Kayıt No: 96

DEKLER	NOTLAR	DEKLER	NOTLAR	DEKLER	NOTLAR
Türkçe	İyi	Harp - Hukuk	İyi	Matih	İyi
Tarih - Coğrafya	İyi	Ruim - Elji	İyi	Evlâret	
Tıbbi - Eya	İyi	Comastik	İyi		

GHİS VE HALİ

...1917-1918 deki senelerden itibaren ... Tatbikat Mektebinde tahsil olunan ...
1931 yılında yazılan şerhler ... Cemil oğlu Cemil oğlu ...
Cemil oğlu ...
Cemil oğlu ...

Me V

Emel Hatun

Cemil Gezmış'in ilkokul diploması, 1931.

Cemil Gezmiş (en sağda), Erzurum, 1940.

Orta ve lise tahsili için Trabzon Muallim Mektebi'ne yatılı yollanmışlar. Orayı bitirerek öğretmen olmuş.

İleriki yıllarda da Gazi Terbiye'de yüksek kısmı okuyup öğrenim hayatını tamamlamış.

“Gezmişoğulları”nın çoğu mensubu ticaretle ilgilenirmiş. Sürekli Anadolu'da gezerlermiş. O yüzden 1934'te Soyadı Kanunu çıkınca ailenin bir kanadı “Gezmiş” soyadını almış.

Cemil Gezmiş, 1937'de Mardin Midyat'ta öğretmenliğe başlamış.

Cemil Gezmiş, beden dersi, Midyat, 1937.

Osman Nuri Efendi, eşi ve çocukları.

Daha o zamandan fôtr şapkası, şık paltosu, özenli giyimiyle çevresindekilerden farklı biriymiş. Klasikleri okur, şiir yazar, siyasetle ilgilenirmiş. Askerlik çağı gelince Harbiye’de yedek subaylık yapmış, Atatürk’ün naaşının kaldırılmasında görev almış. II. Dünya Savaşı’nda yeniden askere alınmış ve Edirne’deki görev süresinde yüzbaşı rütbesine kadar yükselmiş.

Anne tarafına gelince...

Orada da hep savaş anıları var.

Dedem Osman Nuri Efendi Kütahyalıdır.

Askerî lise öğrencisiyken Balkan Savaşı’na katılmış bir subaydır. Kurtuluş Savaşı’nda da görev yapmış, yaralanmış, İstanbul kurtarıldığında şehre giren birlikte yer almış, albaylıktan emekli olmuştur. Gazi olarak aldığı İstiklal Madalyası’nı iftiharla saklıyoruz.

Osman Nuri Efendi’nin İstiklal Madalyası.

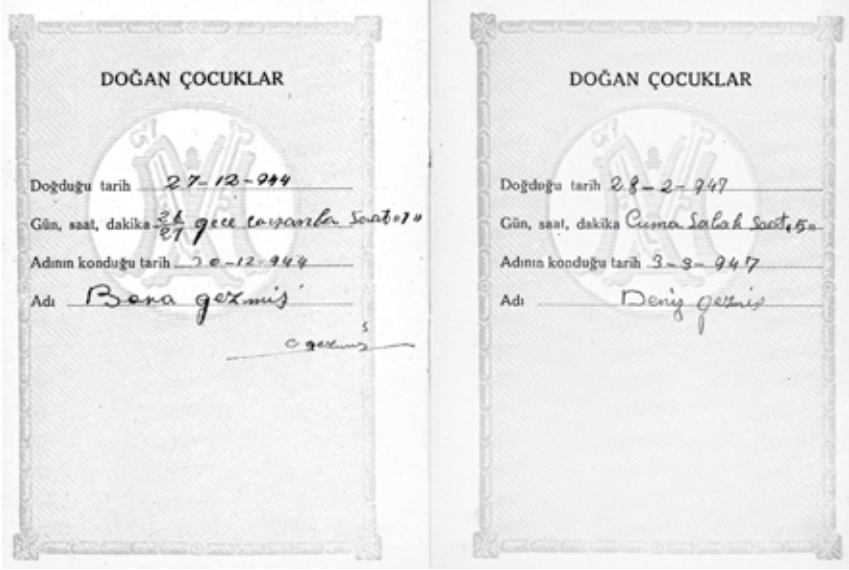
Anneannem Faika Hanım, Erzurum Tortumludur.
Dedemin ikinci eşiymiş.
Annem Mukaddes, 1921'de Zara'da doğmuş.
İstanbul'un kurtuluşundan sonra tayinle Üsküdar'a gelip
Selimiye'ye yerleşmişler.
Mukaddes, Paşakapısı'nda anaokuluna gitmiş.
Erzurum'a döndükten sonra dedem erken vefat edince
anneannem genç yaşta dul kalmış.
Hatırlarım, bizim evde ben gitarımla, "Hadi anneanne bir
şey iste de çalayım," dediğimde hep aynı şarkıyı isterdi:

*Nasıl ihanet ettin, şu ilahî aşkıma...
Bırakıp gittin zalim, beni yalnız başıma...*

Osman Nuri Bey ölünce, geride kalan eşi ve kızı için şartlar zorlaşmış; annem, anneannemin dul maaşıyla Erzurum Lisesi'nde okumuş. Üniversite eğitimi alamamış, Maarif Müdürlüğü'nde kâtipliğe başlamış. Annemle babamın aileleri Erzurum'da aynı mahallede komşuymuş. Annemin erkek kardeşi de babamın mahalle arkadaşı... Babam, anneanneme, "Faika Teyze," dermiş o zamanlar...

Mukaddes ve Cemil Gezmiş'in evlilik cüzdanları.

Evlilik cüzdanının doğan çocuklar sayfası.

Cemil Bey askerden dönüp, Mukaddes Hanım da liseyi bitirince, aileler komşu çocuklarını evlendirmeye karar vermişler.

Cemil Bey ile Mukaddes Hanım, 21 Aralık 1943'te Erzurum'da evlenmişler.

Sonra, yaklaşık 20 yıl sürecek tayin göçleri serisi başlamış: Önce Erzurum Narman'a atanmışlar.

Babam, yeni gelini katır üstüne oturtmuş, kendisi yaya olduğu halde yola koyulmuş. Kurt sürülerinin arasından geçerek Narman'a varmışlar.

Orada 27 Aralık 1944'te Bora abim doğmuş.

Babam 1946'da Ayaş'a tayin olmuş.

Ankara'nın bu küçük kasabasındaki tek katlı evde de bir cuma sabahı beşte Deniz abim dünyaya gelmiş.

Tarih:

28 Şubat 1947...

Fotoğrafin arkasında şu not vardır:

Yavrum Deniz;

Senin; ulu Tanrıya, Ana ve babana ve binnetice vatana hayırlı bir nesil olarak yetişmeni ve ismin gibi yapacaklarında deniz olmasını temenni ederim. 26.6.49

(İmza okunamıyor.)

Yavrum Deniz;

Senin; ulu Tanrıya, Ana ve babana ve binnetice vatana hayırlı bir nesil olarak yetişmeni ve ismin gibi yapacaklarında deniz olmasını temenni ederim.

26.6.49

Deniz

“Bu kitapta Deniz’in durgun, fırtınalı, eğlenceli, dalgalı hallerini ve yer yer derinliklerini bulacaksınız. Neden bugün hâlâ on binlerce çocuğun adında yaşadığını, her kesim tarafından sevilip sayıldığını, ölüm yıldönümlerinde nasıl olup da her yıl biraz daha büyüyen kalabalıklar toplandığını, her direnişte, her mitingde isminin niçin ısrarla anıldığını, neden Gezi Direnişi patladığında AKM’nin en görünür yerine onun posterinin asıldığını daha iyi anlayacaksınız.”

Bugüne kadar özenle saklanan fotoğraflar, mektuplar ve belgeler, Can Dündar’ın deneyimli gazeteciliği ve Deniz’in yıllarca sessiz kalan kardeşi Hamdi Gezmiş’in tanıklığıyla birlikte ilk defa bu kitapta gün yüzüne çıkıyor.

Devrim ideali peşinde fedakârca koşturmuş bir kuşağı ve dönemin siyasi atmosferini ortaya koyan *Abim Deniz*, Denizlerin “onurlu ve cesur” duruşlarına içten bir selam...

 can

☞ canyayinlari.com ✈ twitter.com/canyayinlari f facebook.com/canyayinevi

ISSN-321-478-975-07-2427-1

9 789750 724275